

ความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับอุตสาหกรรมเดินทางและขนส่ง

ความสัมพันธ์ทางหลักวิชาการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมเดินทางและขนส่ง มีความเกี่ยวโยงใกล้ชิดกันมาก ดังได้กล่าวไว้ในตอนต้น ๆ บางแล้ว การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็ย่อมกระทบกระเทือนไปถึงการปรับปรุงการเดินทางและขนส่ง ในทำนองเดียวกันการพัฒนาอุตสาหกรรมเดินทางและขนส่ง ก็จะช่วยผลักดันส่งเสริมให้กิจการท่องเที่ยวเจริญเติบโตก้าวหน้าด้วย

จากหนังสือ หลักวิชาการท่องเที่ยว ของ ม.ล.ชุ่ย ชุมสาย ไก่กล้า สนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมทั้ง ๒ ประเภทนี้พร้อมทั้งเน้นให้เห็นว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมเดินทางและขนส่ง เป็นผลที่เกิดจากการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยกล่าวไว้ว่า

"การท่องเที่ยวจะเติบโตขึ้นไม่ได้เลยถ้าการขนส่งมิได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การสร้างสารพัดวิธเพื่อการขนส่งความจริงมิได้มุ่งหน้าที่จะให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีผลนำ แต่หากเป็นไปเพื่อเศรษฐกิจในค่านอื่น ๆ การท่องเที่ยวเป็นเพียงผลพลอยได้ หรือจุดมุ่งหมายรองของการสร้างวิธทางการขนส่งเท่านั้น แต่อย่างไรก็ดี รายได้ประชาชาติจากการท่องเที่ยวได้เขยิบสูงขึ้นจนอยู่ในอันดับสูงมากในหลายประเทศ ทำให้รัฐบาลแห่งประเทศนั้น และหน่วยงานบริหารท้องถิ่นนั้น ๆ ได้สร้างวิธการขนส่งขึ้น เพื่อประโยชน์ในการท่องเที่ยวเป็นปฐมเหตุ เช่น การตัดถนนจากทางหลวง เชียงใหม่ - ผาง เข้าไปยังวนอุทยานน้ำตกแม่สาที่จังหวัดเชียงใหม่ การเพิ่มเที่ยวบินใหม่มากขึ้นของบริษัทเดินอากาศไทยในเทศกาล และฤดูกาลท่องเที่ยว การปรับปรุงถนนขึ้นคอกยสุเทพ จังหวัด

เชียงใหม่ให้เป็นถนนราดยางชั้นดี การเปิดสายการบินของแอร์สยาม
เป็นต้น

การก้าวหน้าของวิถีการขนส่งจะเป็นเพื่อปฐมเหตุอันใดก็ตาม ได้
บันดลให้การท่องเที่ยวยขยายตัวตามคึกคักขึ้นมาในทันทีทันใด เพราะทำ
ให้การท่องเที่ยวดสะดวกสบายและรวดเร็วขึ้นเป็นทวีคูณ แต่ค่าใช้จ่าย
ในการท่องเที่ยวกลับลดลง"^๑

ในเอกสาร IYOTO ได้กล่าวถึงอุปทานและอุปสงค์เชิงการท่องเที่ยว
ไว้ตอนหนึ่งว่า

"เรื่องการท่องเที่ยวนั้นเป็นอุปสงค์ของคนอย่าง เกือบจะเป็น
สัญชาตญาณอยู่แล้ว แต่เป็นอุปสงค์ที่มีขอบเขตอยู่ในสถานภาพเชิง
การศึกษา เชิงเศรษฐกิจ และเชิงสังคมของคน วิสาหกิจการท่องเที่ยว
เที่ยวจึงไม่ประสบความสำเร็จนักที่จะขยายขอบเขตของอุปสงค์ในการ
ท่องเที่ยว โดยสร้างอุปทานล่อใจให้เกิดการท่องเที่ยวมากขึ้น บ่อย
ขึ้น กว้างขึ้น

การท่องเที่ยวบังอยู่ในตัวแล้วว่าเป็นกิจกรรมเคลื่อนที่ เพราะ-
ฉะนั้น การขนส่งจึงเป็นอุปทานสำคัญที่สุด ในการทำให้พฤติกรรมท่อง
เที่ยวเป็นไปได้"^๒

การขนส่งทำให้เกิดการ เดินทางและต้องถือว่าการเดินทางด้วยเท้า
ไปเที่ยวก็เป็นการขนส่งชนิดหนึ่ง คือการขนส่งตัวเองและความจริงนั้นการ
ขนส่งตัวเองเป็นการขนส่งดั้งเดิมเริ่มแรกของการท่องเที่ยว แม้ทุกวันนี้การ
เดินก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ไร้พาหนะขนส่งแบบอื่น เช่น การที่จะ

^๑ม.ล.คุ้ย ชุมสาย, หลักวิชาการท่องเที่ยว, (พิมพ์ครั้งที่ ๑,
ลิขสิทธิ์ อ.ส.ท., กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพินทยา, ๒๕๑๘), หน้า ๓๒.

^๒จากหนังสือเล่มเดียวกัน หน้า ๑๓๐. 000699

ไปเที่ยวคอยอินทนนท์นั้น อาจไปโดยเครื่องบิน แล้วก็รถยนต์ และเมื่อไปถึง
จุดหนึ่งก็ต้องขนส่งตัวเองไปอีกหลายชั่วโมงจนถึงยอดคอย

นอกจากนี้ยังมีข้อความที่สนับสนุนให้เห็นว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยว
ทำให้เกิดการพัฒนาในเศรษฐกิจทางการขนส่ง และเศรษฐกิจอื่น ๆ ของ
ประเทศ ดังปรากฏอยู่ในวารสารกรมการขนส่ง ในหัวเรื่องของการขนส่งบน
ภูเขาทางภาคเหนือของประเทศไทยดังนี้

"...ทางเหนือมีทรัพยากรท่องเที่ยวมากมาย แต่ที่ไม่อาจจะจัด
ให้เป็นที่เชิดหน้าชูตาของนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ก็เป็นเพราะไม่อาจ
จะจัดการขนส่งคมนาคมในท้องถิ่นให้เพียงพอ จึงเห็นว่
การขนส่งคมนาคมเป็นหัวใจหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ในด้านการ
ท่องเที่ยวอย่างไม่ต้องสงสัย...."^๑

"สถานที่ที่จะพัฒนาถึงจุดจิตใจนักท่องเที่ยวในภาคเหนือนี้มีมาก
มาย ปัจจัยสำคัญอยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะให้การให้บริการขนส่งส่วนนี้
ได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ที่กล่าวถึงการท่องเที่ยว เพราะเห็นว่า
มีส่วนเกี่ยวข้องกับ เรื่องของการขนส่งบนภูเขาไม่ว่าคนหรือขนส่งผลิต
ผลอื่น ๆ ก็ตาม ย่อมเป็นเรื่องที่จะนำความโง่เขลาไปสู่ประเทศชาติ
ทั้งนั้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวย่อมจะทำให้ทั้ง เศรษฐกิจการขนส่งและ
เศรษฐกิจทางอื่น ๆ ของชาติได้พัฒนาไปได้"^๒

ในหลักวิชาการแล้วก็จะเห็นว่า ตัวประกอบของการท่องเที่ยวหรือ

^๑จรัญ เกิดแก้วรงค์, "การขนส่งบนภูเขาทางภาคเหนือของประเทศไทย," วารสารการขนส่ง, ๗๕ (กุมภาพันธ์, ๒๕๑๖), หน้า ๔๑ - ๔๔.

^๒จากหนังสือเล่มเดียวกัน หน้า ๔๕

ปัจจัยขั้นพื้นฐานทางการท่องเที่ยวที่สำคัญมีหลายปัจจัย และอุตสาหกรรมเดินทาง และขนส่งก็เป็นปัจจัยหลักอันหนึ่งเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวโดยพาหนะ โลกก็ตาม เมื่อใดที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ใด ผลที่ตามมาก็คือการพัฒนา และส่งเสริมกิจกรรมทางการเดินทางและขนส่งให้สอดคล้องกัน ไม่ว่าจะเป็น การปรับปรุงทางด้านจำนวนความถี่ของการขนส่ง อัตราค่าโดยสาร (และ ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ) และความสะดวกสบาย (ยานพาหนะ สถานีขนส่ง) ต่าง ๆ และเป็น การปรับปรุงทั้งการขนส่งทางอากาศ ทางน้ำ หรือทางบก ดังที่ปรากฏอยู่ในข้อความตอนหนึ่งของหลักวิชาการจัดตลาดเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจ การท่องเที่ยว มีใจความว่า

"ถ้าไม่มีระบบหรือวิถีทางการขนส่งแล้ว ก็ยากที่จะมีการท่องเที่ยวได้ การขนส่งในวิสาหกิจการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในเรื่องต่อไปนี้ จำนวนความถี่ของการขนส่ง อัตราค่าโดยสาร และค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ความสะดวกสบาย (ยานพาหนะและสถานีขนส่ง) การขนส่งทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นสำหรับแต่ละคนหรือเป็นกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นทางอากาศ ทางทะเล หรือทางพื้นดิน จำเป็นอย่างยิ่งในการทำให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้น ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวย่อมมีผลต่อการพัฒนาสิ่งเหล่านี้ด้วย"

จากภาพประกอบที่ ๓ แสดงให้เห็นตัวประกอบต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวในตารางของซ้ายสุด พาหนะการขนส่งเป็นตัวประกอบตัวหนึ่ง มีได้หมายถึงถึงตัวพาหนะอย่างเดียว แต่จะรวมทั้งวิถีทางการขนส่งทุกอย่างดังได้กล่าวไว้ตอนต้นทวน

ในหนังสือ "Tourism as a Medium of Human Communica-

ม.ล. คุ้ม ชุมสาย, จิตวิทยาแห่งการจัดตลาดเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจการท่องเที่ยว, (พิมพ์ครั้งที่ ๑, ดิขสิทธิ์ อ.ส.ท., กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ไทววัฒนาพานิช, ๒๕๑๗), หน้า ๑๕.

ภาพประกอบที่ ๓
แสดงส่วนประกอบต่าง ๆ ของการท่องเที่ยว

<p>หน่วยงานที่ เผยแพร่ข่าวสาร ทางการท่องเที่ยว</p>	<p>— หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ อ.ส.ท. สถานทูต กระทรวงการต่างประเทศ ฯลฯ — หน่วยงานเอกชน ได้แก่ สมาคมไทยธุรกิจท่องเที่ยว สมาคมโรงแรม บริษัทนำเที่ยว ตัวแทนจำหน่ายตั๋ว เครื่องบิน ฯลฯ</p>
<p>บุคคลที่ทำการ ส่งเสริมการ ท่องเที่ยว</p>	<p>— เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐที่เผยแพร่ข่าวสารทางการท่องเที่ยว — สมาชิกในองค์กรและสมาคมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว — บุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนช่วยการส่งเสริม เช่น นักศึกษา นักท่องเที่ยว เป็นต้น</p>
<p>เอกสาร โปสเตอร์ เผยแพร่และส่ง เสริมการท่องเที่ยว</p>	<p>เอกสาร เหล่านี้จะแจกจำหน่ายไปตามร้านขายหนังสือ ร้านขายยาสูบ ตัวแทนจำหน่ายการท่องเที่ยว และแจกให้นักท่องเที่ยวตามแหล่ง ท่องเที่ยวต่าง ๆ</p>
<p>พาหนะ การขนส่ง</p>	<p>เครื่องบิน — สาธารณะและส่วนบุคคล รถยนต์ — รถยนต์โดยสาร และรถยนต์ส่วนบุคคล รถไฟ เรือ — สาธารณะและส่วนบุคคล</p>
<p>ที่พักอาศัย และบริการอื่น ๆ</p>	<p>โรงแรม, ภัตตาคาร, บ้านพัก, โมเต็ล, แฟลคและห้องพักรั่วคราว ที่ตั้งค่ายพักและเตนท์คาราวาน</p>
<p>สรุปรูปของ การสำราญใจ</p>	<p>การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การวางแผนตกแต่งสถานที่ กิจกรรมสำราญใจ</p>

tion" ให้ความสำคัญประกอบที่สำคัญในการท่องเที่ยวไว้หลายอย่าง และการเงิน
 ดมหนดม เป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากข้อความข้างล่าง
 นี้

"... We recognize as elements of the great set, tourism the following:

C_1 = Means of Communication : Air, Auto, Rail-road, Sea, river etc.

C_2 = Lodging : hotels, motels, inns, pensions

C_3 = Travel agencies

C_4 = Tourist guides

C_5 = Restaurants, cafes and other establishments where a transient population may obtain meals

C_6 = Commercial establishments specializing in the sale of souvenirs, travel articles and other items usually purchased by transients

C_7 = Manufacturers of souvenirs and other commodities usually purchased by travelers

C_8 = Artisms who specialize in producing native objects

C_9 = Place of entertainment whose clientele includes a large propostion of the transient population.

By the "Boolean Algebra"

$T = C_1, C_2, C_3, C_4, C_5, C_6, C_7, C_8, C_9.$

T stands for the set tourism

C_1 = transportation

$C_1 = A_1, A_2, A_3, \dots A_n$

A_1 = national air transportation

A_2 = international air transportation

A_3 = national bus services

$A_n = \text{other kinds of transportation}^1$

จากข้อความข้างบนพอจะกล่าวได้ว่า ส่วนประกอบที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวมีใหญ่ ๆ ๙ ประเภท ตั้งแต่ C_1 จนถึง C_9 และในหนังสือเล่มนี้ได้ให้ความสำคัญของการคมนาคม (Communication) หรือการขนส่ง (Transportation) เป็นอันดับแรก (C_1) เพราะเป็นกิจกรรมด้านแรกของการเดินทางท่องเที่ยว ตามหลักการที่เรียกว่า "Boolean Algebra" ได้กำหนดให้กิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญตั้งแต่ $C_1, C_2, C_3, C_4, C_5, C_6, C_7, C_8, C_9$

$T = C_1, C_2, C_3, C_4, C_5, C_6, C_7, C_8, C_9$

C_1 นั้น หมายถึงการขนส่งต่าง ๆ ในทุก ๆ วิธีทางไม่ว่าจะเป็นการขนส่งผู้โดยสารหรือสินค้า เพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

C_1 นี้ ได้แบ่งแยกเป็น $A_1, A_2, A_3, \dots, A_n$

A แต่ละตัวหมายถึงวิธีการขนส่งแต่ละทาง จะมีทิศทางก็ได้ไม่จำกัด แต่ต้องเป็นการเคลื่อนย้ายบุคคลหรือสิ่งของจากที่หนึ่งไปอีกแห่งหนึ่ง เพื่อวัตถุประสงค์ทางการท่องเที่ยวโดยตรง

เท่าที่กล่าวไปแล้ว พอจะมองเห็นความสัมพันธ์ของกิจกรรมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมเดินทางขนส่งได้ไม่มากนัก

การขนส่ง (Transportation) คือ การเคลื่อนย้ายบุคคลหรือสิ่งของจากจุด ๆ หนึ่งไปยังจุดอีกจุดหนึ่ง ในกรณีของบุคคลคน ๆ นั้นอาจจะเดินทางไปในแง่ธุรกิจหรือการท่องเที่ยวหรือแสวงหาสถานที่ซึ่งให้ประโยชน์และความพอใจต่อตัวเขาเอง

¹Tourism Department of the Mexican Government, Tourism as a medium of Human Communication, (Mexico : Imprenta Nuevo Mundo, S.A., 1967), page 29.

การขนส่งจะเกิดขึ้นได้มีปัจจัย (Factors) ๓ อย่าง เกี่ยวของ

๑. Vehicle : ยานพาหนะ เช่น เรือ เครื่องยนต์ ฯลฯ
๒. Motive Power : สิ่งที่ทำให้เกิดพลัง แรงขับเคลื่อน
๓. The way : ทาง
 มนุษย์เป็นผู้ที่ทำให้เกิดปัจจัยทั้ง ๓ ของการขนส่งได้ กล่าวคือ
 - มนุษย์สร้างพาหนะได้
 - มนุษย์มีพลังงาน และมีสติปัญญา สามารถสร้างแรงขับเคลื่อน
 ในลักษณะต่าง ๆ ได้
 - มนุษย์บุกเบิกเส้นทางได้

ดังนั้น อุตสาหกรรมการขนส่ง (Transportation Industry) จึงสามารถจะควบคุมให้อยู่ในระเบียบแบบแผนและเจริญก้าวหน้าได้ โดยมนุษย์
 เช่นกัน

ความแตกต่างของคำว่า "การเดินทาง" และ "การท่องเที่ยว"

โดยปรกติแล้ว คำ ๒ คำนี้มักจะเรียกแทนกันหรือเรียกต่อเนื่องกัน
 เช่น การเดินทางท่องเที่ยว เป็นต้น แต่จะทำให้ถูกต้องจริง ๆ แล้ว คำ ๒ คำ
 นี้มีความแตกต่างกันอยู่เล็กน้อย

ผู้เขียนต้องการให้อ่านทุกท่านได้เข้าใจวิทยานิพนธ์เล่มนี้อย่างลึกซึ้ง
 จึงอยากจะขออธิบายความหมายของคำต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ เพื่อวางพื้นฐานความ
 เข้าใจขั้นแรกให้ถูกต้องเสียก่อน

พรเทพ เศรษฐนันท์, เอกสารการบรรยายวิชาการขนส่งที่จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ภาคการศึกษาที่ ๑, ๒๕๑๖.

การเดินทาง (Travelling) นี้เป็นการเดินทางโดยลำพังตัวเอง การขนส่งบุคคล จากจุด ๆ หนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เพื่อวัตถุประสงค์ในแง่ธุรกิจหรือการท่องเที่ยว หรือแสวงหาสถานที่ซึ่งให้ประโยชน์และความพอใจแก่ตัวเขาเอง การเดินทาง ง่ายเท่า ก็นับว่าเป็นการขนส่งโดยมีอวัยวะคือเท้าเป็นพาหนะนำร่างกาย เคลื่อนย้ายไป และมีพลังงานของร่างกายเป็นแรงขับเคลื่อน

"การท่องเที่ยว" (Tourism) ตามหลักสากล "การท่องเที่ยว" หรือ "Tourism" มีความหมายหลายประการ คนเดินทาง (Travel) ไปไหน ๆ ใดหลายวิธี หลายทาง และด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน ทั้งนี้ เพื่อให้การเดินทางมีความหมายเป็น "การท่องเที่ยว" ตามนัยของวิชาการท่องเที่ยว

การเดินทางเป็นการท่องเที่ยว ต้องมีเงื่อนไขอย่างน้อยครบถ้วน

๓ ประการ

- ต้องเป็นการชั่วคราว
- ต้องเป็นไปตามความพอใจ ความต้องการของผู้เดินทาง
- ต้องมีค่าใช้จ่ายในการนั้น

เงื่อนไข ๓ ประการ เป็นไปตามหลักสากลโดยเฉพาะของ International Union of Official Travel Organizations (IUOTO)¹

จากคำจำกัดความข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเดินทางกว้างกว่าการ ท่องเที่ยว การเดินทางของบุคคลเป็นไปในวัตถุประสงค์หลาย ๆ อย่าง และ การท่องเที่ยวเป็นวัตถุประสงค์อันหนึ่งที่ทำให้เกิดกิจกรรมการเดินทางและ ขนส่งของบุคคลหรือสิ่งของขึ้น

คำว่า Tour นี้ เมื่อคริสศตวรรษที่ ๑๗ ได้ใช้ว่า Travel โดย

¹ม.ล.ศุภ ชุมสาย, หลักวิชาการท่องเที่ยว, (พิมพ์ครั้งที่ ๑, ลิขสิทธิ์ อ.ส.ท., กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๑๘), หน้า ๔๐.

ประเทศฝรั่ง เสนอนำมาใช้ก่อน แต่ในปัจจุบันนี้คำว่า "นักท่องเที่ยว" (Tourist) ได้เป็นที่นิยมยอมรับและแพร่หลายไปทั่วโลก

บทนิยามของนักท่องเที่ยวในสมัยก่อนได้มีสถาบันต่าง ๆ ให้นิยามไว้หลายอย่าง เช่น บทนิยามของสหประชาชาติ บทนิยามของสันนิบาตประชาชาติ (League of Nations, L.O.N.) ซึ่งมีข้อแตกต่างกันเล็กน้อย ๆ จึงทำให้เกิดปัญหาในการจกนับสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละประเทศว่าควรจะใช้หลักเกณฑ์ใดให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วถึงกัน เพื่อการเปรียบเทียบตัวเลขต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวจะได้ใกล้เคียงความเป็นจริง และแม่นยำมากขึ้น คณะกรรมาธิการสถิติแห่งชาติและคณะกรรมาธิการจัดความสะดวก (Facilitation Commission) ขององค์การbinพลเรือนระหว่างชาติ จึงได้รวบรวมบทนิยามของสันนิบาตประชาชาติ สหประชาชาติ และของ IYOTO แล้วบัญญัติศัพท์ใหม่ขึ้นเรียกว่า "Visitor" แทน "Tourist" แปลเป็นภาษาไทยก็คือ "ผู้มาเยือน" พร้อมทั้งได้อธิบายความหมายไว้ดังนี้

ผู้มาเยือน (Visitor) หมายถึง บุคคลที่เดินทางไปประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งมีไซ่ท่องเที่ยวโดยปกติของบุคคลนั้น ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ตามแต่กรณี แต่ทั้งนี้ต้องมีไซ่เพื่อไปประกอบอาชีพหารายได้

ผู้มาเยือนแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. นักท่องเที่ยว (Tourist)

๒. นักทัศนจาร (Excursionist)

นักท่องเที่ยว ได้แก่ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยพักอาศัยอยู่ในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง การเดินทางดังกล่าวอาจเกิดจากเหตุจูงใจดังต่อไปนี้

ก. การใช้เวลาวางไปในเรื่องต่าง ๆ เช่น การหาความสำราญ การหยุดพักผ่อน เรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ การศึกษา การศาสนาและการกีฬา

ข. กิจกรรมทางธุรกิจ การเยี่ยมเยือนญาติ การปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ และการประชุม

นักทัศนจาร ได้แก่ผู้ที่มาเยือนเป็นการชั่วคราวโดยใช้เวลาอยู่ภายในประเทศที่มาเยือนเพียงวันเดียว และไม่พักค้างคืนในประเทศนั้น ทั้งนี้รวมถึงผู้โดยสารที่มากับเรือทัศนจารด้วย^๑

ถึงแม้ว่าจะจำกัดให้ผู้มาเยือนเป็นบุคคลที่เดินทางด้วยเหตุผลที่มีชีวิตเพื่อไปประกอบอาชีพหารายได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวซึ่งแอบแฝงความเป็นนักธุรกิจไปในตัวด้วย ในขณะที่เดินทางท่องเที่ยวเขาจะได้พบเห็นอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ อันทำให้เกิดความคิดริเริ่มทางค้านธุรกิจการค้า และอาศัยประสบการณ์ความชำนาญของนักท่องเที่ยวประเภทนี้จึงทำให้การท่องเที่ยวของพวกเขาเป็นรากฐานนำไปสู่การประกอบธุรกิจอื่น ๆ เพื่อหารายได้ต่อไปในอนาคต

เหตุจูงใจให้คนท่องเที่ยวมีมากมายโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างประเทศแล้ว เหตุจูงใจแปรผันไปมากมายหลายประเภท และมีอิทธิพลเหนือกิจกรรมต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว และผู้ปฏิบัติงานวิสาหกิจการท่องเที่ยว เกือบจะกล่าวได้ว่าเหตุจูงใจที่ประการก็มีการท่องเที่ยวเท่านั้นประเภท นอกจากนั้นในโลกเรานี้มีสถานที่อันเป็นที่น่าชม ภาวะลมฟ้าอากาศ สิ่งอื่น ๆ มากมายที่น่าสนใจ น่าสนุกสนาน ที่จะได้พบเห็นและได้สัมผัส ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะได้ศึกษาพิจารณาว่า การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวนั้นมีกี่ประเภท เพื่อที่จะได้วางแผนพัฒนาและแผนโฆษณาให้เหมาะสมกับการดำเนินกิจการของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเพื่อความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศชาติต่อไป

^๑International Union of Official Travel Organization (IUOTO), "Tourism in Modern Society," Tourism Course, (April, 1973), Page 8.

แม้ว่าเหตุจริงใจก็ดี ตัวพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวก็ดี มักจะปน ๆ กันใน การท่องเที่ยวของแต่ละคน หรือของแต่ละกลุ่ม แต่ก็อาจถือเอาลักษณะที่เด่น ออกมาเป็นเกณฑ์การจัดประเภทต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวได้ดังนี้ :-

๑. การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนาน และไปหาความสุข นักท่องเที่ยว เหล่านี้ใช้เวลาหยุดงานเพื่อ เปลี่ยนบรรยากาศ เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น เพื่อได้เห็นและมีประสบการณ์ใหม่ ๆ นอกเหนือจากที่เป็นอยู่เพื่อชมวิทิวทัศน์ อันงดงาม เพื่อสนุกสนานกับความอีกที่กรีกโครมและกิจกรรมใหญ่โตของ เมือง ใหญ่ ๆ และเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวและอื่น ๆ ที่มีผลเป็นความสนุกสนาน

๒. การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน นักท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนได้แก่พวกที่ใช้ วันหยุดเพื่อพักผ่อนโดยไม่ทำอะไรเลย ทั้งนี้เพื่อขจัดความเบื่อทั้งหลายทั้งปวง ทั้งทางกายและทางจิตใจที่เกิดขึ้นในคาบเวลาทำงานให้หมดสิ้นไป และเรียก พลัดกำลังกลับคืนมา สำหรับเริ่มต้นทำงานในคาบใหม่ บางคนก็อาจไปพักผ่อน เพราะป่วยไข้ หรือไม่สบายเล็ก ๆ น้อย ๆ นักท่องเที่ยวพวกนี้มักจะไปพัก ณ ที่ใดที่หนึ่งนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ และมักจะเป็นสถานที่ที่ให้ความมั่นใจได้ว่า สงบจริง ๆ

๓. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณีศาสนา หรือจารีตแสวงบุญ ไคแก่นักท่องเที่ยวที่ปรารถนาจะเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ก็นิยม จะท่องเที่ยวไปในแหล่งนั้น ๆ เพื่อศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่ต่าง ๆ หรือเพื่อชมโบราณสถานที่ ปุณนิยสถานทางประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวประเภทนี้ เป็นที่นิยมมากเช่นกัน

๔. การท่องเที่ยวเพื่อกีฬาในการ เข้าแข่งขันและชมการแข่งขัน แบ่ง เป็น ๒ พวก

- การท่องเที่ยวเพื่อไปชมการแข่งขันกีฬารั้งใหญ่ ๆ ของโลก เช่น โอลิมปิก เอเชียนเกมส์ แหลมทอง กีฬาเซต เป็นต้น นอกจากจะถึงคู่ค นักกีฬาที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาเที่ยวชมแล้ว ยังมีผู้ติดตามชมและผู้สนใจตามไปชม กันมากกว่านักกีฬาที่ไปแข่งขันเสียอีก

- การท่องเที่ยวเพื่อไปเล่นกีฬาที่ยังถิ่นที่มีการเล่นกีฬาชนิดนั้น ๆ เช่น อุทูนาวามีหิมะตกมาก นิยมไปเล่นสกีในประเทศที่มีอากาศหนาว หนาวร้อนไปเล่นเรือใบหรือป็นเขา นอกจากนั้นก็ฟากอล์ฟซึ่งเป็นที่นิยมอยู่ในปัจจุบันยังจัดอยู่ในการท่องเที่ยวประเภทนี้ด้วย ประเทศที่มีลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสมกับการเล่นเกมสกีฬาประเภทต่าง ๆ ก็จะได้เปรียบในการดึงดูดนักท่องเที่ยวประเภทที่กล่าวได้มากในรอบปีหนึ่ง ๆ

๕. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ หรือกิจการงานเป็นครั้งคราว หรือแสวงหาแหล่งอาชีพ

ที่จริงการท่องเที่ยวเพื่อประกอบธุรกิจไม่น่าจะนับเป็นการท่องเที่ยว เพราะชาวต่างชาติที่กล่าวว่าการท่องเที่ยวต้องเป็นการกระทำอย่างเสรีและมีความตั้งใจที่จะท่องเที่ยว แต่ในข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น นักท่องเที่ยวประเภทนี้แทบทุกคนจะเจียดเวลา และจัดเวลาให้เหลือไว้สำหรับการท่องเที่ยวแท้ ๆ ด้วย เช่น เวลาที่ว่างจากการปฏิบัติธุรกิจประจำวัน หรือถือโอกาสหยุดท่องเที่ยวต่ออีก ๒-๓ วัน เมื่อสิ้นคาบปฏิบัติธุรกิจแล้ว ในค่านเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวแล้ว นักท่องเที่ยวประเภทนี้ก็นำเงินตราต่างประเทศมาทิ้งไว้ในประเทศเจ้าบ้านมากเท่า ๆ กับนักท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ หรืออาจมากกว่า นอกจากนี้ ถ้าเป็นธุรกิจที่เกี่ยวกับการเจรจาซื้อขายสินค้า การขมนิทรรศการสินค้า หรือเทคโนโลยีก็เรียกว่าเป็นการส่งเสริมกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจของประเทศเจ้าบ้าน นักท่องเที่ยวพวกนี้มักมีหัวคิดริเริ่มใหม่ ๆ เพื่อแสวงหาแหล่งอาชีพในการดำเนินธุรกิจประเภทใหม่ ๆ เสมอ

๖. การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม สัมมนา ฯลฯ

ปัจจุบันมีองค์การ คณะกรรมการ สมาคม สหภาพ ฯลฯ ทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา ฯลฯ ก็ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวขึ้นอย่างมากมาย ตามสถิติของ I.U.O.T.O ใน ค.ศ. ๑๙๖๘ มีการประชุมประเภทต่าง ๆ ทั่วโลก ๓,๕๐๐ แห่ง และผู้เข้าประชุม

ผู้คิดตามถักตั้ง เป็นอยู่ในระดับเรือนแสน สมัยนิยมแห่งการประชุมสัมมนา มีประโยชน์แก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มปริมาณให้แก่การขนส่ง กิจการโรงแรมเป็นอย่างมาก

๗. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา ได้แก่บุคคลที่เดินทางไปต่างประเทศ เพื่อทำการวิจัยในค่านั่งคมวิทยา และมนุษยวิทยา และอยู่ในประเทศนั้นเป็นเวลานานเกิน นักศึกษาของวิทยาลัยหนึ่งวิทยาลัยใด-โดย เฉพาะที่วิทยาลัยส่งไป เป็นกลุ่มก้อนให้เรียนในต่างประเทศ เช่น ในประเทศไทยมีนักศึกษาวิทยาลัย St. Olaf ในมลรัฐมินเนโซตา มาเรียนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตลอดจนการเรียน ๓-๔ เดือนเป็นต้น นักศึกษาทุน แลกเปลี่ยน หน่วยอาสาสมัครของอเมริกา อังกฤษ แคนาดา และฝรั่งเศส พวกที่ใ้รับเชิญไปปฏิบัติงานในประเทศพัฒนาแล้ว

ประเภทการท่องเที่ยวนี้ เกิดจากการจัดจำนวนตามเหตุจูงใจของการไปท่องเที่ยวในลักษณะที่เห็นเด่นชัด*

อุตสาหกรรม (Industry) หมายถึง "การดำเนินงานธุรกิจอย่างมีระบบ มีแบบแผนการดำเนินงานที่ดี มีมาตรการควบคุมให้อยู่ในกรอบ ไม่ใช่ปล่อยให้ไปตามยถากรรม

คำว่า "อุตสาหกรรม" ยังมีคนเข้าใจผิด คิดว่าจะต้องเป็นโรงงานที่มีปล่องไฟหรือสิ่งที่มีตัวคน เช่น โรงงานน้ำตาล โรงงานกระดาษ หรือโรงงาน

*ม.ล.ศุภ ชุมสาย, หลักวิชาการท่องเที่ยว, (พิมพ์ครั้งที่ ๑, ลิขสิทธิ์, อ.ส.ท., กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวศึกษา, ๒๕๑๘), หน้า ๔๘ - ๕๕.

ผลิตภัณฑ์ของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่พบเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน แต่ความจริงมิใช่เป็นเช่นนั้น"^๑

ธุรกิจการทองเที่ยวได้เจริญเติบโตจนกลายเป็นอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่นเดียวกับอุตสาหกรรมการบินทางและขนส่ง และอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ ที่เริ่มต้นจากการดำเนินงานเล็ก ๆ ในรูปธุรกิจ (Enterprise) เมื่อได้รับความนิยมสูงขึ้น การดำเนินงานจึงเปลี่ยนมาในรูปของอุตสาหกรรม เพื่อให้อุตสาหกรรมทุกประเภทเจริญเติบโตและก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระเบียบแบบแผน มีมาตรการให้อยู่ในกรอบ มีการควบคุมดูแลอย่างทั่วถึง เพื่อให้แนวทางการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายใหญ่ของอุตสาหกรรมนั้น ๆ

^๑ กิตพงษ์ โสวาทสาร, "การท่องเที่ยวในทัศนะของข้าพเจ้า", อินทิสตรี, ๘ (ธันวาคม, ๒๕๑๘), หน้า ๒๗.